

KRÍZA IDIKÓ

KÓKA ROZÁLIA NÉPHAGYOMÁNYT ÁTÖRÖKÍTŐ TÜNDÖKLÉSE MAGYAR ÖRÖKSÉG

A magyar népmesék varázslatos világában otthonosan mozgó, és értékeket továbbadni képes egyéniség Kóka Rozália, Bukovina leánya, bár nem ott született. Évtizedek óta lenyűgözi meséivel a gyermekeket, maradandó élményt ad a felnőtteknek a legkülönbözőbb helyszíneken, közösségekben. Bejárta az egész „magyar glóbuszt”, (ahogyan ő szokta nevezni az egymástól elszakított magyarokat), a mai határokon belüli települések százait, Felvidéket, Erdélyt, Bácska-Bánát és Vajdaság nehéz sorsú magyar falvait, eljutott a Kanadába szaladt, tengeren túl élő bukovinai magyarokhoz. Lelki táplálékot vitt az óvodákba, az iskolákba, a gyógyulásra vágyóknak az elmegyógyintézetbe és a kultúrát éhezőknek a művelődési házakba. Kóka Rozáliát szeretettel fogadták aranyozott színházakban, nehéz szagú kocsmákban, és lenyűgözte a köréje sereglőket bárhol, bármikor, ha mesélni, énekelni kezdett. Előadóművészetét a természetesség, könnyedség jellemzi, akár erdei tisztásokon, búcsúkon, autóbuzson, vonaton, templomban, fővárosban, akár az Isten háta mögötti apró falvakban szólt hozzájuk. Mesélt vidám és boldog embereknek, árváknak és megalázott vendégmunkásoknak vagy háborútól űzött, hazátlanná vált magyaroknak, árvízről elárvultnak, idegenbe szakadt társainknak.

Tanítónőként egyre tudatosabban fordult a hagyományokhoz, és elhivatottan őrizte az örökséget, idősektől tanulta meg közösségének elfeledésre ítélt kultúráját, és mindent megtett az értékek megmentéséért. Fiatalon a népművészet ifjú mestere lett, és ma is az egy magasabb fokon mestere a népművészetnek. Számára a mese, a dal, a betlehemezés, a díszítőművészet a hagyományos kultúra szerves része, és az előadásával annak művészi értékét képes közvetíteni. Előadó-művésze nemes, egyszerű, tiszta, egyedí. Fiatalon tudatosította, hogy az igazi előadás az nem elég csak a tehetség, hanem művészetet belülről ért, annak világában otthonos, tájékozott emberre van szükség. A nemes célért sokat dolgozott, fáradozott, tanult.

A változatos életpálya kezdetén már ráébredt a bukovinai gyökerek mélységére, értékére, a tájszólást csúfolókkal szemben büszkén vállalta a művészi értékekben, emberi tartásban példamutató közösség műveltségét a maga teljességében. Gyűjtötte a meséket és a mondákat, szólásokat, látomásokat, igaz történeteket, a hagyomány megannyi ágából. Domokos Pál Péter tanácsára elindult Moldvába, a legősibb hagyományt őrző magyarok kultúrájának, lelkivilágának megismerésére. Találkozott a lélek rezdüléseit értő asszonyokkal, kiknek látomásait a néprajzkutatás igényei szerint megörökítette, majd később közzétette, akinek mesemondását, élettörténetét megjegyezte, megrendítő előadásban hallgatóság elé vitte.

A különleges szervezőkészséggel megáldott Kóka Rozália másokban is tudatosította a székely kultúra, műveltség értékeit. Megszervezte Érden a Bukovinai Székely Népdalkört. Hamar felfedezte, mi az, ami különleges az ő közösségükben, ami egyedí, amivel magukra tudja vonni az egész ország figyelmét. Ez a csobánolás, a bukovinai betlehemezés. Évről évre alkalmat teremtett arra, hogy minél több helyen játszassanak, s így minél szélesebb körben ismertté váljon az el-

tűnt, elfelejtett misztériumjáték, a magyar népi kultúra egyik értéke. Nem tudom, valaki számon tartotta-e, hányszor került előadásra a csobánolás, de talán nem túlzás, ha milliós nézettségéről szólok. Az Egyetemi Színpadon tömegek figyelték. Sokan láthatták a tévéközvetítést, de sokkal maradandóbb élményt adott a személyes részvétel. Nem véletlen, hogy az Országházba is elvihették az emberiséghez szóló karácsonyi üzenetet, példázva a hagyomány erejét. Munkájával az európai kulturális örökség részévé tette a bukovinai székelyek hagyományát, és kiérdemelte a hamburgi Alfred Toepfer F.V.S. Alapítvány Európa-díját.

Az együttes szereplése ébresztette fel az igényt, hogy hanglemezen, kazettán, könyvek révén juttassák vissza minél több emberhez a már-már elfelejtett tudást. Évről évre egyre több kiadvánnyal gazdagította a székely népmesék, népdalok iránt érdeklődőket. A székely mesélőket, énekeseket rendszeres találkozóira invitálta. Felkereste a szétszórtságban élő bukovinaiakat és „világtalálkozóira” invitálta őket. Antall József személyes megjelenésével adta meg a világtalálkozó rangját.

Kóka Rozália ráérezett arra, hogy nemcsak a veretes mesék iránt érdeklődnek az emberek, az életből vett igaz történetek humorát is szeretik, az emberi botlások igényes szintű megfogalmazása és előadása új élményt ad. Az *Egy asszony két vétekecskéje* című kötet emiatt lett híres, és jelent meg ismételt, aratott sikert újból és újból elsősorban a saját előadásában. Stílusával példát mutatott a szép beszéd megőrzésére. Ő, akit gyerekkorában megszegyénítettek a székely tájszólás miatt, mostanra visszacsempészte beszédünkbe a székelyes mondatszerkezetet, a hátravetett igekötőt, a székelyes hanglejtést, és megbecsülést szerzett a dialektusban előadott meséknek. Gyűjteményei, kötetei – eddig 13 könyve jelent meg – kiváló példatárként gazdagítják az előadható, bemutatható magyar mesetárat. Divat lett Kóka Rozália egyszerű, természetes, mégis székelyes ízű stílusában mesét mondani. Ráadásul a mesemondók és énekesek egész csapatát nevelte, vitte közel a színpadhoz a hagyományátadás élményével. Vass Lajos népdalversenyen az Erkel Színházban másfélezer énekes gyönyörködtette az érdeklődőket. Ilyen jelentős találkozóira nem volt példa sem előtte, sem utána.

A gyermekek nyitottak és fogékonyak a zenei anyanyelv-re, az emberiség kincsét átörökítő mesevilágra. Számos könyvet állított össze a kicsinyeknek, segítve ezzel a szülők, pedagógusok munkáját. Gyakorlatból tudja, hogy kicsinyek és idősebbek szívéhez milyen narratívum áll közel. Megérzi a köréje sereglők igényét, és előadásait ezek szerint módosítja, így kerül közel a hallgatósághoz, akár a Bukovinába érkezés történetét adja elő, akár a menekülés nehéz pillanatairól szól. Szíve közel áll a moldvai csángókhöz, megragadó átéléssel tudja visszaidézni az ott hallott égi látomásokat, emberi történeteket. Példamutató lelkesedéssel, eltökéltséggel, fáradtsággal nem törődve találkozókat szervezett népdalköröknek, mesemondóknak, bukovinaiaknak, és elhivatottságával hitet tett a hagyomány örök értéke mellett.

A magyar örökség igazi elhivatott képviselője és továbbéltetője Kóka Rozália, méltán ítéltető részére ez a kitüntető cím.